

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet

Marcela Križanić, Vlatka Mihalić

**Konstrukcija slike djeteta i djetinjstva u sivoj zoni medija – što je s
pravima djeteta?**

Zagreb, 2018.

„Ovaj rad izrađen je na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu pod vodstvom dr.sc. Ane Širanović, poslijedoktorandice i predan je na natječaj za dodjelu Rektorove nagrade u akademskoj godini 2017/2018.“

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Teorijska polazišta rada: tko sam ja i kako me drugi vide? – slika o djetetu i djetinjstvu u medijima	2
2.1. Konstrukcija djeteta i djetinjstva	2
2.1.1. Nova paradigma – djetinjstvo kao socijalna konstrukcija.....	4
2.2. Sudjelovanje djece u medijima.....	7
3. Mediji – zagovornici i/ili kršitelji dječjih prava?	8
3.1. Zakonska regulativa zaštite prava djece u medijima	9
3.2. Etički kodeks i smjernice za etičko izvještavanje o djeci.....	11
4. Istraživanje: siva zona djelovanja medija.....	12
4.1. Problem i cilj istraživanja	12
4.2. Metodologijski pristup istraživanju	14
4.3. Obrada podataka	16
4.3.1. Formalna analiza	16
4.3.2. Sadržajna analiza.....	18
4.3.3. Pitanje (ne) zaštite identiteta djeteta u novinskim priložima	21
4.3.4. Jednostranost/višestranost u novinskom izvještavanju o djeci	23
4.4. Rasprava	24
5. Zaključak	28
6. Zahvala	29
8. Literatura.....	30
9. Sažetak.....	33
10. Summary.....	34

1. Uvod

Dijete je sastavni dio svoje socijalne i fizičke okoline koja oblikuje njegov identitet, pri čemu značajnu ulogu u formiranju istog ima obitelj, vršnjaci i šira društvena okolina u kojoj su svoje mjesto zauzeli i mediji, koji svojom sve većom prisutnošću i dostupnošću u društvu izrazito utječu, kako pozitivno, tako i negativno, na sve aspekte djetetova života. Prvenstveno mediji svojim djelovanjem ukazuju na društvene probleme, nedovoljni standard zaštite dječjih prava, upozoravaju na negativnosti u društvu koje za posljedicu imaju štetan utjecaj na dječji rast i razvoj. Usprkos navedenom, i dalje su prisutni slučajevi medijskog djelovanja u sivim zonama, odnosno njihovog uspješnog zaobilaženja pravnih i zakonskih regulativa i odredaba pri čemu svojim neposrednim djelovanjem i neetičkim izvještavanjem o djeci narušavaju njihova prava. Ta problematika predstavlja izazov za pedagoško djelovanje te kao budućim pedagoginjama ova tema je od velikog interesa i značaja zbog implikacija koje mediji svojim djelovanjem imaju na odgojno-obrazovni proces i oblikovanje slike djeteta i djetinjstva u društvu. Kao korisnice medijskih sadržaja svakodnevno se susrećemo s oblicima medijske manipulacije kojima smo povremeno i same žrtve, stoga je interes za ovu temu proizašao zbog želje za otkrivanjem načina kako se boriti za svoja prava i zaštititi od svakodnevnih štetnih utjecaja medija. Uviđamo potrebu za podizanjem javne svijesti i razvojem kritičkog razmišljanja spram sadržaja koji nas svakodnevno bombardiraju, pri čemu smatramo da su djeca jedna od najugroženijih skupina zbog nedovoljnog poznavanja načina kako da sami sebe zaštite, da se izbore za svoja prava, jer često su žrtve onih koji bi o njihovim pravima najviše trebali brinuti, prvenstveno roditelja, a potom i društva u cjelini. Navedena tematika pripada području pedagogije djetinjstva ukazujući na potrebu sustavnijeg pristupa zaštiti prava djeteta vodeći se relevantnim zakonskim propisima, normama, regulativama, odredbama, smjernicama, kao i vodećim europskim i međunarodnim dokumentima ističući odgovornost nadležnih institucija, prvenstveno odgojno-obrazovnih, s naglaskom na potrebu razvijanja medijskog obrazovanja s ciljem jačanja svijesti i osnaživanja djece za kritičko razmišljanje potičući ih na razvoj autentičnog glasa kako bi im se omogućilo uspješnije snalaženje i utvrđivanje vlastite pozicije u neprestano mijenjajućem društvenom kontekstu.

2. Teorijska polazišta rada: tko sam ja i kako me drugi vide? – slika o djetetu i djetinjstvu u medijima

Mediji su danas neizostavan aspekt suvremenog društva, pri čemu je njihov utjecaj vidljiv kako na živote odraslih, tako i živote djece. Zakon o medijima (2004) u čl. 2 navodi da su mediji „novine i drugi tisak, radijski i televizijski programi, programi novinskih agencija, elektroničke publikacije, teletekst i ostali oblici dnevnog ili periodičnog objavljivanja urednički oblikovanih programskih sadržaja prijenosom zapisa, glasa, zvuka ili slike. Mediji nisu knjige, udžbenici, bilteni, katalozi ili drugi nositelji objavljivanja informacija koji su namijenjeni isključivo obrazovnom, znanstvenom i kulturnom procesu, oglašavanju, poslovnoj komunikaciji, radu trgovačkih društava, zavoda i ustanova, udruga, političkih stranaka, vjerskih i ostalih organizacija, školska glasila.“

Utjecaji koji mediji imaju na društvo, koji mogu biti pozitivni, ali i štetni (UNICEF, 2007), ovisi o brojnim čimbenicima, poput osobnosti osobe, dosadašnjeg životnog iskustva, obrazovanosti, posebice s naglaskom na medijsko obrazovanje, kulturi društva, dostupnosti medija i slično. Mediji su važni u procesu odrastanja djeteta, jer utječu na formiranje ličnosti, stavova i moralnih normi. Osim što utječu na djecu, mediji pridonose konstruiranju javnih i privatnih slika o djetetu i djetinjstvu, a posljedično utječu na formiranje stavova o djeci kod odraslih, ali i same djece (Flego, 2011).

2.1. Konstrukcija djeteta i djetinjstva

Slika o djetetu nizje općih reprezentacija djeteta koje proizlaze iz doživljaja i perspektiva o djetetu, nastalih pod utjecajem različitih sredina i medija kroz duži vremenski period (Pressler, 2010), primjerice *djeca kao učenici*, *djeca kao osobe s vlastitim pravima*, *djeca kao članovi grupe*, *djeca kao ranjivabića* samo su neke od mogućih reprezentacija djece u društvu (Mills, 2000). Slika o djeci kao učenicima potječe od vremena šegrtovanja kada su mladi, uglavnom dječaci, polazili višegodišnji transmisijski tip učenja tijekom kojeg su stjecali praktične vještine kako bi mogli raditi sa svojim mentorom i s vremenom preuzeti posao. Na djetinjstvo se tada gledalo kao na razdoblje socijalizacije i akulturacije. Suvremena kritika ove slike o djetetu ističe kako učenici nisu pasivni primatelji znanja, već aktivno sudjeluju u procesu učenja. Na ovoj se kritici gradi slika djece kao osoba s vlastitim pravima, pri čemu se naglašavaju individualna obilježja, jedinstvenost i vrijednost svakog djeteta kao pojedinca, jednakost i ravnopravnost djece i odraslih te postizanje ravnoteže između onoga što djeca

trenutno jesu i onoga što će postati. Slika djece kao članova grupe odnosi se na razlikovanje grupe djece od grupe odraslih, pri čemu se kao problem može pojaviti stereotipiziranje članova grupe, odnosno slika pojedinca koji se promatra isključivo kao dio određene grupe može biti varljiva. Naposljetku, viđenje djece kao ranjivih bića prisutno je u prikazima djece Trećeg svijeta koja žive u nepovoljnim životnim uvjetima, ali i djece žrtava različitih oblika nasilja i zlostavljanja, te djece s teškoćama u razvoju (Mills, 2000).

Dakle, koncepti djetinjstva i djeteta mijenjali su se kroz povijest pod utjecajem različitih disciplina, primjerice, razvojne psihologije, sociologije, društvene antropologije. „Djeca započinju svoj život onako kako ga roditelji odrede - prema svojoj percepciji djetinjstva, djeteta i onoga što smatraju da bi dijete trebalo biti” (Mayall, 1996, prema Dahleberg, Moss, Pence, 1999, 50). Između odraslih i djece postoji svojevrsna granica koja razdvaja djecu od odraslih smatrajući ih nezrelima, nekompetentnima, bićima u nastajanju, što posljedično dovodi do razumijevanja djece i djetinjstva iz perspektive odraslih, odnosno djetinjstva kao pripremne faze za odraslost tj. zrelost (James, 2009; Babić, 2014). Navedeni, tradicionalni pogled, ističe odraslost kao završetak razdoblja djetinjstva te odrasle percipira kao stabilna i cjelovita bića sposobna za slobodno i autonomno djelovanje, a djecu kao pasivne i ovisne o djelovanju odraslih čime im se onemogućava samostalno participiranje u društvu (James, 2009), dakle, naglasak je na onome što djeca trebaju biti, a ne što djeca jesu (Bašić, 2011).

Ovakvo tradicionalno shvaćanje djeteta i djetinjstva nije u skladu sa suvremenom pedagojskom perspektivom koja na dijete gleda kao na socijalnog aktera, autonomnog, neovisnog, inovativnog subjekta, sposobnog za ravnopravno sudjelovanje u društvu. Navedena perspektiva o djetetu i djetinjstvu svoje uporište ima i u Konvenciji o pravima djeteta. Prema čl. 1. Konvencije o pravima djeteta „dijete označava svaku osobu mlađu od 18 godina, osim ako se zakonom koji se primjenjuje na dijete granica punoljetnosti ne odredi ranije“ (Konvencija o pravima djeteta, 1990). Nadalje, u čl.12. navodi se „države stranke će osigurati djetetu koje je sposobno oblikovati svoje osobno mišljenje, pravo na slobodno izražavanje svog mišljenja o svim pitanjima koja se na njega odnose, i uvažavati to mišljenje u skladu s dobi i zrelošću djeteta“ (Konvencija o pravima djeteta, 1990). Prema tome, djeca kao socijalni akteri aktivno sudjeluju u socijalnoj konstrukciji vlastitog života, utječu na društvo u kojem žive te imaju pravo na formiranje neovisnih društvenih odnosa i kultura (Mayall, 2000, prema James, 2009), oni predstavljaju specifičnu generacijsku grupu i korisnici su svojega djetinjstva (Babić, 2014).

Stara paradigma djetinjstva je anticipativna i temelji se na pravima odraslih, ističe promjenu od neželjenog prema željenom stanju, odnosno anticipira poboljšanje kako dijete postepeno ulazi u razdoblje odraslosti (Qvortrup, 2009). Time dijete nije dio društva, jer društvo čine odrasli, a postepenom integracijom u društvo slijedi kraj djetinjstva (Qvortrup, 2009). S druge strane, nova paradigma na djetinjstvo gleda kao na trajni društveni prostor, istovremeno stavljajući naglasak na prava djece i prava odraslih te njihov međusoban odnos (Qvortrup, 2009), što znači da iako se djeca mijenjaju, djetinjstvo kao strukturalna forma ne nestaje, već dolazi do promjene njegove prirode i koncepcija (Corsaro, 2005, prema Babić, 2014). Djeca svojim rođenjem postaju dio društva, kao što je i djetinjstvo dio društva (Corsaro, 2005, prema Babić, 2014).

2.1.1. Nova paradigma – djetinjstvo kao socijalna konstrukcija

Ne postoji univerzalno djetinjstvo, već je ono uvjetovano određenim prostorom, vremenom i kulturom te se sukladno tome i mijenja (Širanović, 2012). Nadalje, autori Prout i James (1990, prema Woodhead, 2009) ističu kako je djetinjstvo istovremeno konstruirano i rekonstruirano za i od djece te navode temeljna obilježja djetinjstva kao socijalne konstrukcije:

1. „Djetinjstvo je shvaćano kao socijalna konstrukcija. Kao takvo ono daje interpretativni okvir za konceptualizaciju ranih godina ljudskog života.
2. Djetinjstvo je varijabla društvene/socijalne analize. Ona nikada ne može biti odvojena od drugih varijabli kao što su klasa, rod ili etnicitet.
3. Dječji društveni odnosi i kulture dostojni su proučavanja prema vlastitom pravu, neovisno o perspektivi i interesima odraslih.
4. Djeca jesu i moraju se vidjeti kao aktivni u konstruiranju i određivanju vlastitih društvenih života, života drugih oko njih i društva u kojem žive. Djeca nisu samo pasivni predmeti socijalnih struktura i procesa.
5. Etnografija je osobito korisna metodologija za proučavanje djetinjstva. Ona omogućava djeci izravniji glas i participaciju/sudjelovanje u produkciji (...) podataka nego što je to obično moguće putem eksperimentalnih ili anketnih načina istraživanja“.

(Prout i James, 1997, prema Babić, 2014, 18)

Dijete kao subjekt vlastitog razvoja, kao socijalni akter, treba slobodno i autonomno djelovati u društvu čiji je ravnopravni član, te uživati puna prava i povjerenje od strane odraslih. Pedagogija ističe potrebu napuštanja stajališta kao što je odgoj djece za bolju budućnost i usmjerava se prema pružanju i osiguravanju prilika djeci da izraze svoju individualnost, kreativnost, jedinstvenost, svoje mišljenje te im omogućava da u punini ostvare svoje potencijale potičući ih da samoinicijativno istražuju, otkrivaju i oblikuju svijet čiji su sastavni dio.

2.2. Konstrukcija djeteta i djetinjstva u medijima

Suvremeno shvaćanje djetinjstva na djetinjstvo gleda kao na socijalno konstruirano i socijalno strukturirano, a na djecu kao na subjekte vrijedne poštovanja, društvene aktere i nositelje prava (Woodhead, 2009, prema Bungić, 2013). Posredstvom medija dječja prava su zaštićena, ali istovremeno brojni su slučajevi kršenja istih što se posljedično odražava na konstrukciju slike o djetetu i djetinjstvu.

Na tragu slike djece kao ranjivih bića, narušavanje dječje privatnosti također čini djecu ranjivom skupinom, zbog čega izvještavanje o djeci zahtijeva od novinara brigu o dječjoj dobrobiti i zaštiti njihovog identiteta u svim slučajevima u kojima bi ona bila ugrožena. Naime, otkrivanje dječje privatnosti potencijalno ugrožava djetetov razvoj, pri čemu utječe i na stvaranje slike o djetetu i djetinjstvu, kao i na ponašanje odraslih prema djeci i djece prema socijalnoj okolini. Neopravdano iznošenje privatnosti djece ugrožava njihovu sigurnost te ih na neki način prisiljava na ponovno proživljavanje doživljene traume što posljedično narušava njihov psihofizički razvoj. Također, iznošenje dječje privatnosti izlaže ih socijalnom pritisku vršnjaka i neugodnim komentarima koji mogu iskriviti djetetov stav o sebi i svojim sposobnostima. Dnevne novine mogu biti izvor ideja za oponašanje, stoga je nužno zaštititi djecu od nepodobnih sadržaja objavljenih u tisku (Vlainić, 2012). Nadalje, u medijima se uočavaju i neprihvatljiva stajališta prema djeci, izvođenje generalizacija na temelju pojedinačnih slučajeva, prikazivanje djece kao opasne, okrutne, prijeteće, ponekad uz postavljanje pitanja zaslužuju li takva djeca zaštitu svojih prava (Flego, 2011).

Međunarodna federacija novinara (IFJ), navodi neke od načina na koje mediji predstavljaju djecu što posljedično stvara i održava niz mitova:

1. Djeca koja žive u siromaštvu ili su žrtve ratova i nesreća u medijima su prikazani bez individualnosti i ljudskosti, kao bespomoćne žrtve, nesposobne donositi odluke, misliti ili govoriti za sebe.

2. Mediji izvještavaju o djeci senzacionalistički, ignoriraju važna pitanja s kojima se djeca suočavaju istaknuta Konvencijom o pravima djeteta.
3. Medijski izvještaji o djeci nerijetko su površni s vrlo malo ili gotovo bez analize.
4. U svim situacijama ne poštuje se povjerljivost djece.
5. Ako i kada se djeca pojave u vijestima, često su prikazana stereotipno, primjerice „gladna djeca Afrike“, „neodgovorni tinejdžeri“ i sl.

(UNICEF, 2007)

Britanska organizacija Children's Express ističe „sedam smrtnih stereotipa“ u prikazivanju djece u medijima. Po redoslijedu učestalosti to su:

1. „Djeca kao žrtve“ - 31.5%
2. „Slatka djeca“ - 26.7%
3. „Mali vragovi“ („demonizirana“ djeca) - 10.8%
4. „Djeca su sjajna“ (izuzetna djeca) - 9.7%
5. „Djeca kao ukras“ (djeca kao imovina roditelja) - 8.4%
6. „Ova današnja djeca!“ (nostalgija odraslih za prošlošću) - 7.5%
7. „Mali anđeli“ (koji ne mogu učiniti ništa loše) - 5.4%

(UNICEF, 2007)

Mediji, osim što predstavljaju djecu na stereotipan način, imaju i značajan utjecaj na formiranje predrasuda ili kulturne diskriminacije prema određenim društvenim grupama. Mediji doprinose formiranju stereotipa ne samo na osnovu rase, spola, već i prema osobama s invaliditetom koji predstavljaju veoma osjetljivu kategoriju (UNICEF, 2007). Iz navedenog važna je uloga medijskih stručnjaka u aktiviranju društva, jer oni svojim djelovanjem ukazuju na greške i propuste prilikom izvještavanju o djeci te naglašavaju činjenicu da djecu treba poštovati kao individualna ljudska bića te im pružiti priliku da samostalno govore o svojim nadama i strahovima, dostignućima, kao i posljedicama ponašanja odraslih po njihove živote. Novinari kao čuvari javnog interesa i zagovaratelji demokratskog dijaloga trebaju doprinijeti poboljšanju slike, prava i perspektiva djece (UNICEF, 2007).

Pravo djeteta na vlastitu perspektivu, odnosno na participaciju, za sobom povlači brojna pitanja, među kojima je i pitanje slobode djelovanja, tj. do koje mjere je djeci pružena mogućnost ravnopravnog sudjelovanja i donošenja odluka. Posebice se to pitanje ističe u problematici medija i položaja djece u njima, kao pasivnih ili aktivnih sudionika u istima,

odnosno do koje mjere djeca imaju (ne)mogućnost svoj glas i svoje djelovanje izraziti putem medija i time pridonijeti mijenjanju slike o sebi.

2.2. Sudjelovanje djece u medijima

Govoreći o sudjelovanju djece u medijima ukazuje se na interes djece za svijet u kojem žive, osobito ako im se pruži prilika da iznesu svoje mišljenje koje uključuje traženje, primanje, širenje informacija, dakle pravo na slobodu izražavanja, međutim stječe se dojam da ova dječja prava ostaju po strani. Stvarnost je takva da djeca slabo sudjeluju u kreiranju medijskog prostora kao aktivni sudionici, primjerice, prilikom uređivanja emisija za djecu, pisanja članaka i slično, što bi djeca svakako mogla kad bismo im dali priliku i poticaj. Nadalje, rijetki su slučajevi pronalaženja dječjih mišljenja i stavova o brojnim dječjim pitanjima u medijima. Također, o djeci se rijetko piše kao o subjektima izvještavanja, nositeljima prava, već je naglasak stavljen na njihovoj ugroženosti te potrebi da ih se zaštiti (Jelavić, 2011). Unatoč navedenom, raste broj zainteresiranih pojedinaca i medijskih organizacija koje pružaju šansu mladim ljudima da sudjeluju u medijima u vidu medijskih projekata.

U godišnjem izvještaju UNESCO Clearinghouse za 2001. godinu, pod naslovom „Perspektive djece i medija“, ukazuje se na pozitivne rezultate sudjelovanja mladih u medijima:

1. Kod mlađe generacije raste samopouzdanje kao rezultat osjećaja da se njihovo mišljenje poštuje, da su dio zajednice.
2. Vide da su njihovi svakodnevni snovi, njihova lokalna, društvena i etnička kultura i stvarnost predstavljeni u medijima.
3. Veće sposobnosti, radoznalost i kompetentnost za medije (kritičko razumijevanje medija).
4. Postizanje veće socijalne pravde pružajući priliku djeci koja ostvaruju slabiji uspjeh u tradicionalnim školama da se dokažu u proizvodnji audio-vizualnih medija.
5. Veći interes i uključivanje u društvo pod njihovim uvjetima, što zauzvrat povećava broj tema o mladima u medijima i u njihovim zajednicama.

(UNICEF, 2007)

Neki od izazova i prepreka za značajno sudjelovanje djece u medijima su društveni stavovi i otpor društva prema sudjelovanju djece, moralna pitanja i pitanja zaštite, poteškoće u nabavi sredstava te potreba za sustavnijim radom na razvoju vještina kod djece kako bi ih se osnažilo za kompetentno i autonomno djelovanje u medijima (UNICEF, 2007).

3. Mediji – zagovornici i/ili kršitelji dječjih prava?

Nema jednostavnog odgovora na pitanje kakva je slika djece u medijima danas. Prema autorici Flego (2011), mediji su pridonijeli podizanju javne svijesti o važnosti zaštite prava djeteta i podizanju standarda zaštite dječjih prava. Također, mediji su ukazali na važnost institucije pravobraniteljice za djecu te su utjecali na vidljivost inicijativa vladinih udruga i drugih subjekata koji se bave zaštitom prava djece. Stoga, mediji imaju važnu ulogu u promoviranju dječjih prava jer svojim priložima mogu upozoriti na kršenje ili zanemarivanje određenih dječjih prava i raditi na njihovoj promociji (Ciboci, 2014).

Međutim, u medijima i dalje nalazimo brojne primjere kršenja prava djeteta na privatnost, nepoštivanje dostojanstva djeteta, izlaganje djeteta potencijalno štetnim medijskim sadržajima i u tiskanim i elektroničkim medijima te na internetu (Flego, 2011). S obzirom na utjecaj i posljedice koje mediji mogu imati na život pojedinca, moralno je i etički nedopustivo i neopravdano zadiranje u privatnost i intimu građana, no upravo je to sadržaj koji novinama donosi najviše profita (Schor, 2006, prema Zgrabljic Rotar, 2009). „Motiv zarade u vremenu korporativnog novinarstva najčešće nadilazi etička pravila profesije, čak i onda kada je riječ o djeci“ (Schor, 2006, prema Zgrabljic Rotar, 2009, 34) jer upravo prilozi o djeci i mladima izazivaju veliku pozornost, ali i suosjećanje javnosti (Ciboci, 2014). Primjerice, prikazivanje djece u ratnim situacijama ili prilikom prirodnih katastrofa koristi se za izazivanje suosjećanja i poticanja javnosti na pružanje pomoći i djelovanje, međutim trebamo se zapitati koja je namjera medija u objavljivanju fotografija takvog sadržaja, jer isti najčešće nemaju altruistički odnos prema djeci, nego ih koriste u ostvarivanju svojih komercijalnih ciljeva (UNICEF, 2007). S jedne strane, neophodno je prikazati djecu u nehumanim uvjetima, a s druge, nedopustivo je korištenje fotografija na neodgovarajući način i izvan konteksta. U određenim situacijama novinari čine sve kako bi došli do željenih informacija, primjerice, postavljanje kamera ispred izbjegličkih logora, pri čemu su izvrgnuti optužbama od strane različitih organizacija koje brinu o pravima djece, no istovremeno te iste organizacije i same nerijetko koriste iste fotografije za prikupljanje donacija. Mediji su dužni zaštititi djecu, ne samo u ratnim uvjetima, već i u svakodnevnom životu (UNICEF, 2007).

U skladu s navedenim potrebno je osnovati tijelo ili instituciju nadležnu za praćenje provedbe propisa u području tiskanih medija koja će reagirati na svako kršenje propisa koji štite privatnost djece u medijima, budući da dosadašnja iskustva pokazuju da država iznimno rijetko primjenjuje najjače mehanizme zaštite prava djece u medijima, stoga se nakladnici, znajući da neće doći do sankcija zbog kršenja prava djece, prilikom izvještavanja ne pridržavaju profesionalnih i etičkih standarda. Nedostatak učinkovitih i djelotvornih zakonskih mehanizama koji bi spriječili zlouporabe konkurencija među medijima vodit će sve većem ugrožavanju dobrobiti djece (Flego, 2011). Štoviše, nužno je zapitati se na koji način će takvo djelovanje medija pridonijeti konstrukciji zbilje i izgradnji slike o djetetu i djetinjstvu, iz čega proizlazi nužnost i potreba za uključivanjem odgojno – obrazovnog sustava s ciljem promicanja kritičkog promišljanja o djelovanju istih i naglašavanja potrebe za stvaranjem uvjeta koji će omogućiti djetetu da nesmetano razvija svoje potencijale i mogućnosti i osigurava mu aktivno uspostavljanje odnosa spram sebe i društva u cjelini.

3.1. Zakonska regulativa zaštite prava djece u medijima

Zaštita privatnosti svih građana Republike Hrvatske jamči se nizom domaćih i međunarodnih propisa koje je Republika Hrvatska potpisala i preuzela u svoj pravni poredak, kao i kodeksima koje su novinari osmislili kako bi imali jasnija pravila kojih se trebaju pridržavati pri pisanju o temi koja se dotiče građana i ulazi u sferu njihove privatnosti (Jelavić, 2009). Dječja prava zaštićena su i profesionalnim etičkim standardima čija je svrha pomoći novinarima da lakšeriješe moralne dvojbe koje se javljaju u svakodnevnom obavljanju posla. Etika novinarske profesije određena je obilježjima: istinitost i točnost, nepristranosti poštenje, poštovanje osobnosti i privatnosti, neovisnost o pojedinim interesima, odgovornost prema društvu i društvenim dobrima, poštivanje zakona, moral, pristojnost i dobar ukus (Malović i sur., 2007, prema Vlanić, 2012).

Najznačajniji dokument za zaštitu djece na svjetskoj razini je Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta (1990). Izuzev prethodno navedenih članaka (čl.1, čl.12) Konvencije o pravima djeteta, čl. 13., st. 1. ističe pravo djeteta na slobodu izražavanja, pri čemu „to pravo mora uključivati slobodu traženja, primanja i širenja informacija i ideja svake vrste, usmeno, pismeno ili tiskom, umjetničkim oblikom ili kojim drugim sredstvom prema izboru djeteta i bez obzira na granice“. Nadalje, čl. 16., st. 1. navodi da „niti jedno dijete ne smije biti podvrgnuto samovoljnom ili nezakonitom miješanju u njegov privatni život, obitelj, dom ili dopisivanje, niti nezakonitim napadima na njegovu čast i ugled“. U čl. 17. stoji: „države

stranke priznaju važnu ulogu koju imaju sredstva javnog priopćavanja te će osigurati djetetu pristup informacijama i materijalima iz raznovrsnih domaćih i međunarodnih izvora, napose onih kojima je cilj promicanje socijalne, duhovne i moralne dobrobiti djeteta, kao i njegova tjelesnoga i duševnog zdravlja“.

Nadalje, Zakon o medijima (2004) sadržava odredbe kojima se štiti privatnost svakog čovjeka u medijima. Istoimeni Zakon (2004) navodi da privatnostpodrazumijeva osobni i obiteljski život, a prije svega, pravo na život po vlastitom izboru i opredjeljenju. Nadalje, u čl. 7, st. 1 Zakona (2004) „svaka osoba ima pravo na zaštitu privatnosti, dostojanstva, ugleda i časti“, prema st. 3, „osoba koja svojim izjavama, ponašanjem i drugim djelima u vezi s njezinim osobnim ili obiteljskim životom sama privlači pozornost javnosti ne može zahtijevati istu razinu zaštite privatnosti kao drugi građani.“ Zatim, u čl. 16, st 1 stoji da su „mediji dužni poštovati privatnost, dostojanstvo, ugled i čast građana, a osobito djece, mladeži i obitelji bez obzira na spol i spolno opredjeljenje. Zabranjuje se objavljivanje informacija kojima se otkriva identitet djeteta, ukoliko se time ugrožava dobrobit djeteta.“ St. 2 navodi da su „mediji dužni poštovati pravo na zaštitu identiteta svjedoka i oštećenika kaznenih djela, i bez njihova znanja i pristanka ne smiju otkriti njihov identitet.“

Problematika navedenog Zakona (2004) je neodređenost tko prati njegovu primjenu i provedbu. Kršenjem odredbi toga Zakona moguće je pokrenuti prekršajni postupak po privatnoj tužbi, što znači da su roditelji ili skrbnici djeteta ti koji pokreću prekršajni postupak protiv urednika ili nakladnika za povredu djetetovog prava na privatnost. Međutim, praksa je pokazala da isti to ne čine zbog osjećaja nefunkcioniranja sustava („Ništa se neće promijeniti.“), sporosti i neučinkovitosti sudova te straha od ponovnog publiciteta koji može ponoviti traumu djeteta. Nadalje, problem je ako su roditelji ili skrbnici djeteta sami pridonijeli narušavanju djetetove privatnosti u javnosti, pri čemu dijete i u ovom slučaju ostaje nezaštićeno (Jelavić, 2009).

Prava djeteta osigurana su navedenim člancima, međutim neodgovornom praksom medija ista mogu biti prekršena. „Kršenje prava djeteta uključuje bezosjećajno izvještavanje i pogrešno predstavljanje, ili uskraćivanje prostora za mišljenje djece o raznim pitanjima. Naročito je problematično manipulativno izvještavanje, koje može iskriviti sliku o nekom problemu i ugroziti prava djeteta, a naročito njegovu budućnost“ (UNICEF, 2007, 42).

3.2. Etički kodeks i smjernice za etičko izvještavanje o djeci

Novinari se prilikom izvještavanja suočavaju s brojnim moralnim dilemama i izazovima zbog čega se služe etičkim kodeksima kao svojevrsnim vodičem. Značajan kodeks u području zaštite prava djece u medijima je Kodeks časti hrvatskih novinara (2009). Prema navedenom Kodeksu (2009) u načelu 5. navodi se da je „pravo i dužnost novinara zauzimati se za slobodan protok informacija. Novinar je obvezan iznositi točnu, potpunu i provjerenu informaciju. On kritički prosuđuje izvore informacija i u pravilu ih navodi. Ima pravo i ne otkriti izvor informacije, ali za objavljeni podatak snosi odgovornost“ te u načelu 10. „novinar poštuje zakonske odredbe o tajnosti podataka i embargo na objavljivanje informacije“. Također, prema načelu 14. „novinar treba štiti čovjekovu intimu od senzacionalističkog i svakog drugog neopravdanog otkrivanja u javnosti. Obvezan je poštovati svačije pravo na privatnost“, prema načelu 19. „novinar ne smije intervjuirati niti fotografirati dijete (do 14 godina) bez njegovog pristanka i bez nazočnosti i pristanka roditelja ili druge odrasle osobe odgovorne za dijete. Ako takav pristanak i postoji, nedopustivo je intervjuiranje ili fotografiranje djeteta kojim bi mogla biti ugrožena njegova dobrobit. Isto vrijedi i za bilo koji drugi postupak kojim se izravno ili neizravno otkriva identitet djeteta. Dobrobit djeteta nadređena je javnom interesu“, te načelo 20. ističe da „novinar ne smije otkriti identitet djeteta ili maloljetnika uključenog u slučajeve seksualnog zlostavljanja ili bilo kojeg drugog oblika nasilja ili kaznenog djela, bez obzira je li dijete ili maloljetnik svjedok, žrtva, osumnjičenik ili okrivljenik“.

Izvješćivanje o djeci i mladima postavlja posebne izazove te iz tih razloga UNICEF (2012) navodi sljedeće smjernice kako bi pomogao medijima da izvještavaju o djeci na dovoljno osjetljiv način primjeren njihovom uzrastu:

1. Nemojte dodatno obilježavati niti jedno dijete; izbjegavajte svrstavanje ili opise koji dijete izlažu odmazdi – uključujući dodatnu fizičku ili psihičku patnju, ili doživotno zlostavljanje, diskriminaciju ili odbacivanje od strane njegove lokalne zajednice.
2. Djetetovu priču ili sliku uvijek stavljajte u točan kontekst.
3. Uvijek promijenite ime i zamutite lik svakog djeteta za koje je utvrđeno da je:
  - a. Žrtva seksualnog zlostavljanja ili iskorištavanja,
  - b. Počinitelj fizičkog ili seksualnog zlostavljanja,
  - c. HIV pozitivno, ili dijete oboljelo od AIDS-a, osim ako dijete, roditelj ili staratelj potpuno svjesno daju suglasnost,
  - d. Optuženo ili osuđeno za zločin.

4. U određenim okolnostima u kojima postoji stvarna ili moguća opasnost od patnje ili odmazde, promijenite ime i zamutite lik svakog djeteta za koje je utvrđeno da je:
  - a. Sadašnje ili bivše dijete-vojnika,
  - b. Tražitelj azila, izbjeglica ili interni prognanik.
5. U određenim slučajevima korištenje djetetova identiteta – njegovog imena i/ili prepoznatljive slike – u njegovom je najboljem interesu. Međutim, i kada se djetetov identitet koristi, ipak ga se mora zaštititi od patnje i podržati ga u slučaju bilo kakvog obilježavanja ili odmazde.
6. Potvrdite točnost onoga što dijete ima za reći, bilo u razgovoru s drugom djecom ili nekom odraslom osobom, a najbolje i s jednim i s drugima.
7. Kada niste sigurni je li dijete u opasnosti, izvješćujte o općim prilikama u kojima djeca žive umjesto o pojedinome djetetu, bez obzira koliko je priča vrijedna kao vijest.

Odgovornost etičkog djelovanja leži u samoregulaciji struke, odnosno novinari i urednici trebaju djelovati u skladu s etičkim načelima struke i glasom vlastite savjesti. Također, potrebno je senzibilizirati donositelje zakona o nužnosti veće zakonske zaštite djece u hrvatskim medijima (Vlainić, 2012).

4. Istraživanje: siva zona djelovanja medija

4.1. Problem i cilj istraživanja

Ovim istraživanjem želimo utvrditi kakva se slika djeteta formira kroz odabrani medij te na koji način odabrani medij izvještava o djeci (jesu li prava djece zaštićena ili medij djeluje u „sivoj zoni“ iskorištavajući poroznost zakonskih odredaba o etičnosti izvještavanja te dominira li u izvještavanju o djeci jednostranost ili višetranost perspektiva).

Postoji interes za istraživanjem ove tematike među brojnim kako svjetskim tako i hrvatskim autorima, no potrebno je naglasiti kako je u Hrvatskoj ovo područje još u začecima svog razvoja. U nastavku navodimo rezultate nekih od relevantnih istraživanja u području zaštite prava djece u medijima u Hrvatskoj. Prvo takvo istraživanje u Hrvatskoj proveli su autori Ciboci, Jakopović, Opačak, Raguž, Skelin (2011). Istraživanje se provodilo na godišnjem uzorku od 7 hrvatskih dnevnih novina (Večernji list, Jutarnji list, 24 sata, Vjesnik, Slobodna Dalmacija, Novi list, Glas Slavonije) s ciljem utvrđivanja trendova u medijskom izvještavanju o djeci s naglaskom na etički aspekt izvještavanja, pri čemu je analizirano 3.453

priloga. Potvrđene su hipoteze da dnevne novine o djeci najčešće izvještavaju u negativnom kontekstu, da iste često otkrivaju identitet djece čak i u onim slučajevima u kojima bi on trebao biti zaštićen. Nadalje, na slične rezultate ukazala je i autorica Vlainić (2012) provodeći analizu sadržaja dnevnih novina Jutarnjeg i Večernjeg lista s ciljem spoznavanja kvalitete novinarske i uredničke obrade članaka vezanih uz djecu. Članci o djeci objavljeni u oba analizirana uzorka ukazuju na nisku razinu vjerodostojnosti što potvrđuje jednostranost izvora informacija, dominaciju samo jednog izvora informacija, novinske fotografije kojima nije navedeno podrijetlo te izostanak citata u glavnom naslovu. Slično navedenom, Bungić (2013) je nastojala dobiti uvid u način na koji su videna djeca u dnevnom i tjednom tisku. Rezultati pokazuju da u prikazima djece dominira perspektiva odraslih, da su djeca su prikazana kao pretežno pasivna, nezrela i ranjiva, a odrasli su prikazani kao oni koji brinu i štite djecu. Djeca su također prikazana aktivno najčešće u ulozi promocije odraslih ili njihovih ideja. Međutim, niti u pasivnom niti u aktivnom prikazu nije vidljiva autonomija djeteta, već upravo suprotno, objektivizacija djece u svrhu prikaza odraslih u svjetlu uvažavanja i prihvaćanja različitih društvenih grupa. Teme koje su posvećene djeci najčešće su prezentirane iz perspektive odraslih, točnije iz perspektive novinara, pri čemu su iskazi djece o sebi samima i svom doživljaju svijeta najmanje zastupljeni.

Navedena istraživanja ukazala su na nedovoljno poštivanje prava djece od strane novinara koji prilikom izvještavanja često pronalaze rupe u zakonskim regulativama kojima opravdavaju svoje neetičko djelovanje. Također, prisutna je i jednostranost u izvještavanju pri čemu se ne uvažava perspektiva djeteta o pitanjima koja se na njih odnose, djecu se često koristi za promoviranje interesa odraslih te ih se nerijetko prikazuje isključivo u negativnom kontekstu.

U skladu s navedenim recentnim istraživanjima, ovim istraživanjem nastojat ćemo odgovoriti na sljedeća pitanja:

1. Koje slike djeteta su zastupljene u odabranim dnevnim novinama (Večernji list)?
2. Poštuje li se prilikom izvještavanja o djeci pravo djeteta na privatnost?
3. Odlikuju li se novinski članci jednostranošću ili višestranošću izvještavanja?

4.2. Metodologijski pristup istraživanju

U kvalitativnom istraživanju korišten je postupak analize sadržaja na uzorku dnevnog tiska *Večernji list*. Uzorak čini 28 dnevnih novina izdanih u mjesecu listopadu 2017. godine. Navodimo kako je istraživanje ograničeno samo na ovaj uzorak zbog tehničkih problema prilikom prikupljanja podataka, odnosno nemogućnosti nabavke drugog dnevnog tiska. Razlog odabira ovog tiska je njegova zastupljenost među čitateljima, naime riječ je o dnevnom tisku koji svakodnevno izdaje novine te je među najčitanim hrvatskim dnevnim novinama čija je svrha pružiti čitateljima relevantne i aktualne informacije, obrazovati ih i zabaviti (Vlainić, 2012).

Metoda korištena u ovom istraživanju je analiza sadržaja. „Kada istraživač prikupi kvalitativan empirijski materijal, odnosno opažene socijalne fenomene koji se zbivaju u prirodnim uvjetima, nastoji taj materijal ili sadržaj klasificirati u odgovarajuće kategorije kako bi ga mogao što bolje metodički opisati. Ovaj postupak klasifikacije po kategorijama poznat je pod nazivom analiza sadržaja ili kodiranje, a sastoji se od transformacije kvalitativnog empirijskog materijala u kvantitativne podatke“ (Cartwright, 1988, prema Halmi, 2005, 379). „To je spoznajni proces u tijeku kojeg otkrivamo i utvrđujemo postojanje određenih kvalitativnih svojstava predmeta i pojava po kojima se oni razlikuju od drugih predmeta i pojava. Analiza sadržaja mora poštovati neke osnovne epistemološke kriterije da bi bila znanstvena. To su: objektivnost, prikladnost za mjerenje i kvantifikaciju, značenje transformiranog empirijskog materijala za sistematsku teoriju, mogućnost generalizacije rezultata“ (Halmi, 2005, 380).

Postupak za sadržajnu analizu tiska o zastupljenosti i načinu na koji su u medijima prikazana djeca preuzet je iz istraživanja Korać i Vranješević (2001) te je zbog potreba ovog istraživanja modificiran. U analizi tiska jedinica analize bila je tekstualna, slikovna, strip (uključujući crtež i karikaturu) i reklama kao posebna kategorija. Slikovna tema bila je podijeljena u tri kategorije: slika kao ilustracija teksta u kojem su djeca tema, slika kao ilustracija teksta u kojem djeca nisu tema, samo slika (koja nije u vezi ni sa kakvim tekstom) (Korać, Vranješević, 2001). Nadalje, prema istoimenim autoricama (2001), korištene su formalne i sadržajne kategorije u analizi sadržaja. Formalne kategorije uključuju učestalost javljanja tema vezanih za djecu te značaj koji se tim temama pridaje kroz mjesto/vrijeme, kontekst i formu njihove prezentacije. Konkretnije, na kojoj se strani pojavljuje tekst o djeci (na početnim, srednjim ili završnim stranama novina), gdje se nalazi tekst o djeci u odnosu na cijelu stranu (u gornjoj, donjoj polovici, sa strane ili zahvaća cijelu stranu), dužina teme o

djeci u odnosu na prilog u cjelini, pojavljuje li se naslov teksta o djeci ili slika djeteta/djece na naslovnoj strani. Sadržajna analiza podrazumijeva prezentaciju djeteta u javnosti posredstvom medija te uključuje tri kategorije djeteta: pasivnost, aktivnost, i neodređeno¹.

Kategorija *pasivnosti* odnosi se na sve teme gdje se na dijete gleda kao na pasivnog primatelja utjecaja iz okoline. U okviru ove kategorije, postoje četiri podkategorije²:

1. ugroženo dijete – odnosi se na djelovanje različitih faktora, bilo potencijalno ili stvarno ugrožavajućih, na dijete, a u sklopu ovog istraživanja navodimo sljedeće vrste ugroženosti: bolesti – prevencija, siromaštvo, nesreće, zlostavljanje, diskriminacija, nasilje, obrazovna ugroženost, ekonomska eksploatacija;
2. dijete kao predmet zaštite – odnosi se na teme u kojima je dijete prikazano kao objekt zaštite odraslih tj. društva, odnosno kao pasivni korisnik njihovih „usluga“, kao vrste zaštite navodimo obrazovne politike³
3. dijete u promociji odraslih – odnosi se na teme koje govore o instrumentalizaciji djeteta u promociji odraslih ili promociji političkih ideja i zahtjeva
4. stereotipizirano dijete – dijete se prikazuje kroz različite oblike stereotipa

Sljedeća kategorija je kategorija *aktivnosti* koja uključuje teme koje prikazuju dijete kao aktivnog sudionika u različitim područjima života, pri čemu mogu imati pozitivni ili negativni predznak, a uključuju iduće podkategorije:

1. uspješno dijete – sadrži teme koje govore o djeci koja su uspješna u različitim područjima
2. dijete pokretač nasilja – odnosi se na teme u kojima je dijete prikazano kao inicijator ili sudionik u nasilju
3. proaktivno dijete – sadrži teme u kojima je dijete prikazano kao autonomni i aktivni sudionik u životu vlastite zajednice
4. dijete u slobodnom vremenu – sadrži teme koje se odnose na igru, zabavu, sudjelovanje u slobodnim aktivnostima

Posljednja kategorija je kategorija *neodređeno* odnosi se na teme za koje je bilo teško utvrditi prikazuju li djecu kao aktivnu ili pasivnu.

---

¹ Sadržajna kategorija prema autoricama Korać i Vranješević (2001) izvorno sadrži četiri kategorije (pasivnost, aktivnost, sociokulturni kontekst i neodređeno), ali u ovom istraživanju sociokulturni kontekst nije zastupljen zbog malog uzorka pri čemu navedena kategorija nije došla do izražaja.

² Navedene kategorije definiramo prema autoricama Korać, Vranješević (2001).

³ Podkategorija koja se odnosi na inicijative odraslih u odgojno-obrazovnom kontekstu kojima se nastoji unaprijediti obrazovanje djece, pri čemu djeca nisu subjekti svog obrazovanja, već objekti.

4.3. Obrada podataka

Dnevne novine Večernji list praćene su u mjesecu listopadu 2017. godine, pri čemu je obuhvaćeno 28 dnevnih novina. U Tablici 1. prikazani su podaci o vrstu i broju jedinica analize.

Tablica 1. Broj jedinica analize

Tekst	28
Slika uz tekst o djeci	41
Slika uz tekst druge teme	14
Samo slika (ukras)	7
Reklama	5
Ukupan broj jedinica analize	95

U analizu je ušlo 95 tema, od kojih je najveći broj slika koje prate tekst o djeci (41), a potom slijede tekstovi o djeci (28), što znači da je od ukupnog broja jedinica analize 73% koje se bave djecom. Slike koje prate tekstove u kojima djeca nisu tema (14) i slike koje nisu ni na koji način vezane uz tekst te je slika djeteta samo ukras (7) pojavljuju se u 22% slučajeva. U novinama je najmanje zastupljeno reklama (5) koje čine svega 5% zastupljenih sadržaja.

4.3.1. Formalna analiza

Formalnom analizom utvrđuju se značenja koja se djeci pridaju u novinama.

1. Pojavljuje li se prilog o djetetu na početnim, srednjim ili završnim stranicama (Tablica 2.)

Tablica 2. Učestalost (izražena u postocima) pojave teksta na početnim, srednjim i završnim stranicama

Početne strane	2%
Srednje strane	84%
Završne strane	14%

Najveći broj priloga o djeci zastupljen je na srednjim stranama (80), što čini 84% sveukupnog broja priloga. Zatim, na završnim stranama zastupljeno je 13 priloga, odnosno 14%. U konačnici, najmanji broj priloga nalazi se na početnim stranama novina, svega 2% (2 priloga).

2. Nadalje, pojavljuje li se naslov teksta o djeci ili slika djeteta na naslovnim stranicama novina (Tablica 3.)

Tablica 3. Učestalost (izražena u postocima) pojave naslova teksta ili djece na naslovnim stranicama novina

Naslov teksta	1%
Slika	1%

Iz navedene tablice uočljivo je da teme o djeci i slike djece nisu zastupljene na naslovnim stranicama novinama te čine svega 2%.

3. Pojavljuju li se prilozima o djeci na gornjim ili donjim polovicama stranice ili su zastupljeni na cijelim stranicama (Tablica 4.)

Tablica 4. Položaj priloga o djeci u odnosu na dio strane na kojoj se nalazi (gornja ili donja polovica stranice ili cijela stranica)

Gornja polovica stranice	51%
Donja polovica stranice	35%
Cijela stranica i više	14%

Najveći broj priloga o djeci zastupljen na gornjim polovicama stranica novina (49) što čini 51% sveukupnih priloga. Zatim, 35% priloga zastupljeno je na donjim polovicama stranice (33 priloga), dok je svega 14% priloga obuhvatilo cijele stranice (13 priloga).

4. Dužina teme o djeci u odnosu na cijeli prilog (Tablica 5.)

Tablica 5. Odnos površine priloga o djeci u odnosu na površinu cijele stranice

Postotak stranice koji zauzima prilog o djeci	Broj tema koje zauzimaju određeni postotak stranice	Postotak tema koje zauzimaju određeni postotak stranice
0 – 10 %	33	35%
10 – 20 %	19	20%
20 – 30 %	6	6%
30 – 40 %	4	4%
40 – 50 %	4	4%
50 – 60 %	8	8%
60 – 70 %	6	6%
70 – 80 %	3	3%
80 – 90 %	0	0%
90 – 99 %	3	3%
100 %	9	9%

U navedenoj tablici vidljivo je da je 35% priloga o djeci zauzima (jedva) 10% površine cijele stranice, ukazuje na to da je značajna većina tekstova koji govore isključivo o djeci veoma kratka, dok je svega 9% priloga u kojima su djeca zastupljena na cijeloj stranici.

4.3.2. Sadržajna analiza

Sadržajnom analizom dobivamo podatke kako dnevne novine formiraju sliku o djetetu u javnosti. Teme u kojima se djeca pojavljuju možemo podijeliti u određene kategorije sadržaja tj. odrednice djeteta te smo za potrebe ovog istraživanja prilagodile kategorije sadržaja prema autoricama Korać i Vranješević (2001): pasivno, aktivno i neodređeno. Iz tablice 6. vidljivi su podaci o učestalosti javljanja pojedinih kategorija u tekstu, slikama koje prate tekst ili su samostalna cjelina i reklama.

Tablica 6. Učestalost javljanja tema (izraženih u frekvencijama) u okviru kategorija sadržaja

	Tekst	Slika uz temu o djeci	Slika uz drugu temu	Samo slika (ukras)	Reklame	Zbir
PASIVNOST	28	21	14	1	4	68
1. UGROŽENO DIJETE	9					
Bolesti – prevencija	3					3
Siromaštvo		1	1			2
Nesreće	3					3
Zlostavljanje	1	1				2
Diskriminacija						
Nasilje	1					1
Obrazovna ugroženost	1	4				5
Ekonomska eksploatacija		1				1
2. DIJETE – PREDMET ZAŠTITE	16	13				29
Zaštita	7	5				12
Obrazovne prilike	9	8				17
3. DIJETE U PROMOCIJI ODRASLIH	1	1	13	1	4	20
4. STEREOTIPIZIRANO DIJETE	2					2
AKTIVNOST	3	17			5	25
1. USPJEŠNO DIJETE	2	7				9
2. DIJETE POKRETAČ NASILJA	1	2				3

3. PROAKTIVNO DIJETE		6				6
4. DIJETE U SLOBODNOM VREMENU		2			5	7
NEODREĐENO	1	1				2

Kad su u pitanju *tekstualne teme* najviše zastupljena kategorija sadržaja je pasivnost, koja se javlja u 88% slučajeva u odnosu na druge odrednice. Zatim, aktivnost kao sljedeća kategorija zastupljena je u 9% slučajeva, a kategorija neodređeno svega 3%, odnosno gotovo i da nije zastupljena u odnosu na druge odrednice.

U okviru pasivnosti dominira potkategorija dijete kao predmet zaštite koja se pojavljuje u 57% slučajeva u odnosu na druge potkategorije. Zatim slijede potkategorije ugroženo dijete (9), stereotipizirano dijete (2) i dijete u promociji odraslih (1). U potkategoriji dijete kao predmet zaštite najčešće su zastupljeni faktori vezani uz područje obrazovnih politika (9). U potkategoriji ugroženo dijete najzastupljenija su područja bolesti i prevencije istih (3) te nesreća (3), dok kategorije poput siromaštva, diskriminacije i ekonomske eksploatacije nisu uopće bile zastupljene.

Nadalje, u okviru aktivne kategorije najzastupljenije je područje uspješno dijete (2) koje se odnosi na djecu koja su postigla uspjeh u određenom području, primjerice, sportu, glazbi, obrazovanju i slično, što čini 66% u odnosu na ostale potkategorije aktivnosti.

Što se tiče *slika* kao jedinica analize najzastupljenija je kategorija pasivnost koja čini 67% u odnosu na ostale odrednice ili 36 jedinica analize, zatim slijedi aktivnost s 31%, odnosno 17 jedinica analize, dok kategorija neodređeno obuhvaća samo 2% tj. 1 jedinicu analize.

U okviru pasivnih odrednica najučestalije su slike uz prilog o djeci (21) te slike uz drugu temu (14) i slike kao ukras (1). Slika uz temu o djeci najzastupljenija je u području obrazovnih politika, odnosno u potkategoriji dijete kao predmet zaštite (8), dok slika uz drugu temu je najzastupljenija u potkategoriji dijete u promociji odraslih (13) gdje se najčešće prikazuju djeca poznatih i slavni ličnosti.

U okviru aktivnih odrednica jedino je zastupljena slika uz temu o djeci (17) pri čemu dominiraju potkategorije uspješno dijete i proaktivno dijete. Naime, riječ je o slikama djece koja su ostvarila uspjeh u različitim područjima života ili su bila inicijatori projekata od

društvene važnosti, primjerice, imenovanje ulica u gradu po značajnim povijesnim ličnostima tog mjesta.

Vežano uz *reklame*, prevladava odrednica aktivnost koja je zastupljena u 56% slučajeva, odnosno 5 jedinica analize koje su najzastupljenije u području slobodnog vremena djeteta. Potom slijedi kategorija pasivnost koja čini 44%, odnosno 4 jedinice analize vezano za područje djeteta u promociji odraslih, primjerice reklama za aviokompaniju.

4.3.3. Pitanje (ne) zaštite identiteta djeteta u novinskim priložima

Tablica 7. Prikaz (ne)zaštićenog/neodređenog identiteta djeteta (izraženo frekvencijom i postotkom)

Identitet djeteta	Tekst	Slika
Zaštićen identitet djeteta	25 – 36%	10 – 16%
Nezaštićen identitet djeteta	40 – 58%	52 - 84%
Neodređeno	4 – 6%	0
Ukupno	69 (100%)	62 (100%)

Identitet djeteta je nezaštićen u novinskim člancima kada se navodi puno ime i prezime djeteta, ili njegovih roditelja/skrbnika, godine djeteta. No potrebno je napomenuti kako mediji često ne navode puno ime i prezime djeteta ili njegovih roditelja/ skrbnika, ali svejedno daju dovoljno informacija na temelju kojih se može utvrditi identitet djeteta, primjerice navode mjesto i ulicu stanovanja, odgojno – obrazovnu ustanovu koju dijete pohađa, razred, ili neke specifičnosti karakteristične za to dijete i njegovu obitelj. Navođenjem identiteta roditelja/skrbnika, neposredno se otkriva i identitet djeteta (Ciboci, Jakopović, Opačak, Raguž, Skelin, 2011). Često novinari navođenjem inicijala imena i prezimena djeteta, nastoje zaštititi djetetov identitet, ali navodeći mjesto u kojem se neki događaj dogodio, posebice ako je riječ o događaju u nekom malom mjestu, neposredno otkrivaju identitet djeteta. Kada je riječ o fotografijama djece u novinama, njihov identitet ostaje zaštićen u slučajevima kada se dijete slika s leđa, kada mu se lice/oči zamagle ili mu se stave crne trake preko očiju, kada se djecu slika s velike udaljenosti ili dijete ima upućen pogled prema dolje.

Analizom novinskih priloga (teksta⁴ i slika⁵), utvrđeno je da od 69 analiziranih novinskih članaka, identitet djeteta zaštićen je tek u svega 36 %, odnosno u 25 novinskih priloga, dok je na svega 10 slika (16%), identitet djeteta skriven. Za primjer zaštićenog identiteta možemo navesti novinski članak o vozaču koji je sletio s ceste s busom punim djece gdje se navodi ime i prezime ravnateljice, naziv osnovne škole i grada, ali nigdje nije jasno navedeno o kojoj djeci je riječ, iz kojeg su razreda, niti su imena djece spomenuta ponaosob. Također potrebno je spomenuti da su identiteti djece u fotografijama novinskih priloga najčešće bili zaštićeni zamagljivanjem lica ili fotografiranjem djece s leđa.

Najviše (58%) je zastupljeno članaka u kojima je identitet djeteta nezaštićen, te isto vrijedi i za fotografije, gdje je na 52 (84%) fotografije identitet djeteta otkriven. Neki od primjera nezaštićenog identiteta je novinski članak o djetetu koji je pucao iz signalnog oružja pri čemu se nigdje jasno ne navodi njegovo puno ime i prezime, niti su korišteni inicijali imena, ali je identitet otkriven navođenjem mjesta u kojem se događaj dogodio, škole, razreda i detaljnim opisivanjem prethodnih događaja vezanih za tog dječaka, isto je i s korištenjem fotografija na kojima se djeca jasno vide te nisu ni na koji način zaštićena.

U 6% priloga, tj. njih 4, nije bilo moguće odrediti u kojoj mjeri je identitet djeteta zaštićen, odnosno ne zaštićen, stoga smo tu kategoriju za potrebe ovog istraživanja nazvale neodređenom⁶.

U konačnici, možemo zaključiti da je identitet djece često otkriven kako u tekstu, tako i u fotografijama, pri čemu se identitet djece češće otkriva kada je riječ o pozitivnim događajima poput dječjih uspjeha, natjecanja, projekata, dodjela stipendija i sl.. U negativnim slučajevima poput smrti, ubojstva, nesreća ne navode se direktno podaci o djetetu poput imena i prezimena, ali se iz drugih specifičnih podataka vezanih za dijete (naziv škole, mjesta stanovanja, imena nastavnika) može iščitati o kome je riječ, te je upitno koliko se zapravo u takvim priložima štiti identitet djece. „Novinari moraju paziti da ne povrijede djetetovo pravo na privatnost i otkrivanjem identiteta ne ugroze njihovu dobrobit i zaštitu dostojanstva.“ (Ciboci, Jakopović, Opačak, Raguž, Skelin, 2011, 157).

---

⁴Kategorija tekst obuhvaća potkategorije: tekst, slika uz tekst o djeci

⁵Kategorija slika obuhvaća potkategorije slika uz tekst o djeci, slika uz tekst druge teme, samo slika (ukras)

⁶Kategorija neodređeno odnosi se na sve novinske priloge koja su se na općenit način odnosila na djecu, primjerice srednjoškolskoj djeci subvencioniran prijevoz do škole.

4.3.4. Jednostranost/višestranost u novinskom izvještavanju o djeci

Tablica 8. Jednostranost/dvostranost u izvještavanju o djeci (izraženo brojkom i postotkom)

	Prilog
Jednostranost informacija	50 - 72%
Dvostranost informacija	19 - 28%
Ukupno priloga	69 – 100%

Jednostranost u izvještavanju odnosi se na prikazivanje samo jedne strane priče. Što je čest slučaj novinarske prakse. Prema Bobić (1987, prema Vlainić, 2012) jednostranost je oblik neistinitosti jer novinar prenosi mišljenje i stavove samo nekih sudionika u događaju, dok se suprotna strana izostavlja. Naime analizom novinskih priloga o djeci utvrđeno je da je u svega 28% slučajeva spomenuta i dječja strana priče, tj. njihovo mišljenje o nekom događaju, njihova stajališta. Za primjer možemo navesti novinski prilog u kojem djeca odlaze sa školom na tritjedna prakse u Italiju, pri čemu se i njih pitalo što misle o takvom načinu rada škole te je novinski članak obuhvatio i izjavu učenice. Najčešće primjeri su jednostranosti u izvještavanju i to u 72% slučajeva. Naime, riječ je o događajima koji se odnose na djecu, ali ni na koji način njihovo mišljenje nije zastupljeno u članku, primjerice prilog koji govori o problematici teških školskih torba, ali nigdje se o tome ne pita i same učenike koji su svakodnevno prisiljeni nositi teške torbe u školu. Iz navedenog je jasno kako je čitatelj uskraćen za potpune informacije događaja, jer mu se nudi samo jedno viđenje stvari, te sam mora prosuditi što se dogodilo.

„Prikazivanje samo jedne strane prilikom izvještavanja, privilegiranje samo jednog gledišta u sukobu, dok se druga strana u potpunosti zanemaruje ukazuje na snažnu manipulaciju i neetičnost novinara i urednika (Vlainić, 2012, 49).

U konačnici možemo zaključiti da novinske priloge karakterizira jednostranost u izvještavanju, pri čemu se ni na koji način ne uključuju djeca u izvještavanje o događajima što ukazuje na nisku kvalitetu izvještavanja. Objektivno izvještavanje se postiže citiranjem i pozivanjem onih koji su za i onih koji su protiv, kako bi nastala nepristrana slika događaja (Malović, 2005, prema Vlainić, 2012).

4.4. Rasprava

Na temelju provedenog istraživanja, može se zaključiti da u novinskim priložima dnevnih novina prevladava slika djeteta uglavnom kao pasivnog i to u 72% slučajeva u odnosu na sve odrednice, na temelju dvije najučestalije kategorije: dijete kao predmet zaštite i dijete u promociji odraslih. Briga za dijete kreće se u kontekstu osiguravanja različitih obrazovnih prilika za dijete, pri čemu je dijete pasivni primatelj navedenih usluga jer ga se ni na koji način ne uključuje u proces donošenja odluka, niti se navodi njegovo mišljenje o donesenim odlukama. Djeca su pasivna i ovise o inicijativi odraslih koja je stvar njihove dobre volje. Koncipiranje ovakve slike o djetetu kao objektu ukazuje na nepovjerenje odraslih prema djeci pri čemu se na njih ne gleda kao na aktivne kreatore vlastitog životnog puta. Dijete u promociji odraslih podrazumijeva korištenje djece u svrhu poboljšanja slike o sebi i javnog imidža, pri čemu se posebno krši djetetovo pravo na privatnost. Suprotno tome, u aktivnoj odrednici dominiraju područja uspješnog i proaktivnog djeteta, premda su manje zastupljena u odnosu na pasivne kategorije. U tom se području prilozi o djeci najčešće pojavljuju kao slike koje prate tekst vezan za dijete. Slika djeteta u kontekstu aktivne odrednice pokazuje dijete kao radoznalo, aktivno, uspješno, uporno, sudjeluje na različitim kulturnim događanjima i u obrazovnim projektima. Možemo zaključiti da je u dnevnim novinama zastupljena i pasivna i aktivna slika o djetetu, no pasivna kategorija i dalje dominira.

Na pitanje poštuje li se pravo djeteta na privatnost prilikom izvještavanja ovim istraživanjem zaključujemo da se isto pravo ne poštuje od strane novinara te se djetetova prava krše kako u tekstualnim, tako i u slikovnim priložima. Zabrinjavajući je podatak da se djetetova prava na privatnost ugrožava posebice u slikovnim priložima gdje se ni na koji način ili iznimno rijetko štiti djetetov identitet. Naime, u novinama su također bili zastupljeni i članci u kojima se govorilo o djeci općenito ili skupini djece pri čemu se nije kršilo njihovo pravo na privatnost, no kada je riječ o pojedinačnom izvještavanju o djeci njihovo pravo na privatnost se ne poštuje. Najčešći primjeri kršenja djetetovog prava na privatnost su objavljivanje djetetovog punog imena i prezimena, dobi, mjesta stanovanja, ime škole i imena roditelja/skrbnika. Također, postoje slučajevi u kojima nisu jasno navedene te kategorije, ali je dano dovoljno podataka iz kojih se može iščitati identitet djeteta, što ukazuje na nepoštivanje profesionalnih etičkih načela od strane novinara i urednika.

Prilozi o djeci objavljeni u istraživanim dnevnim novinama imaju nisku razinu vjerodostojnosti što ukazuje na jednostranost izvora informacija, odnosno dominaciju samo

jednog izvora informacija. O djeci se najviše piše iz jednog gledišta, primarno perspektive odraslih (roditelja/skrbnika, nastavnika). Jednostranost je zastupljena u 72% priloga, što ukazuje neetičnost medijskih djelatnika i nepoštivanje profesionalnih načela. Mišljenja i komentari djece rijetko su tražena i uključena u teme koje na njih odnose, osobito kada je riječ o sadržajima u negativnom kontekstu.

Dobiveni rezultati u skladu su s teorijskim polazištima i relevantnim istraživanjima navedenim u radu, pri čemu smo i ovim istraživanjem ukazale na brojne primjere kršenja dječjih prava kako u tekstualnim, tako i u slikovnim priložima. Analizom dnevnih novina ukazale smo da iste pridonose konstruiranju slike djeteta u javnosti, pri čemu je ta slika najčešće pasivna i o djeci se nerijetko izvještava u negativnom kontekstu, odnosno prikazana su u svrhu promocije odraslih i kao predmet zaštite. Također, mali je broj primjera u kojima djeca aktivno sudjeluju u medijima, odnosno prevladava jednostranost u izvještavanju te nedostaje njihova perspektiva događaja u temama koje se na njih odnose. Teme posvećene djeci prezentirane su iz perspektive odraslih (novinara) pri čemu su iskazi djece o njima samima i njihovom doživljaju svijeta najmanje zastupljena. Štoviše, dominira tradicionalni pogled na dijete i djetinjstvo, pri čemu se zanemaruju prava djece i konstruira se slika o djeci iz perspektive odraslih, kao pasivnih bića, nekompetentnih za preuzimanje aktivne uloge u društvu čiji su punopravni članovi.

Navedeni rezultati upućuju na nužnu promjenu pristupa izvještavanja o djeci. Naime, potrebno je smanjiti broj priloga koji prikazuju djecu u negativnom svjetlu te više pisati o pozitivnim stvarima, promovirajući dječja prava. Nadalje, potrebno je smanjiti broj slučajeva u kojima je identitet djeteta otkriven, a trebao bi biti zaštićen. Novinari bi trebali biti svjesni svoje uloge u konstruiranju slike o djetetu i djetinjstvu u društvu, što posljedično utječe na ponašanje odraslih prema djeci, ali i na dječje shvaćanje svoje uloge u društvu. Stoga je potrebno omogućiti djeci da samostalno stvaraju vlastitu sliku svijeta posredstvom stečenih znanja i iskustava, uspostavljanjem odnosa s drugima i osigurati im mogućnosti putem kojih mogu razvijati svoje potencijale. Upravo je zato pri izvještavanju o djeci potrebna posebna odgovornost čitave medijske industrije, ne samo novinara, već urednika, nakladnika i vlasnika medijskih institucija, a posebnu pozornost treba posvetiti medijskom odgoju i obrazovanju kako djece, tako i odraslih (Ciboci i sur., 2011). Buduća istraživanja trebala bi uvrstiti stavove djece o različitim aspektima, njihova mišljenja, kako se ona vide u medijima, pridaje li im se dovoljno pažnje i osigurava li im se dovoljan medijski prostor te odgovaraju li im sadržaji koji se objavljuju.

Na tragu navedenog ističemo važnost medijskog obrazovanja kao obrazovnog imperativa primarno radi zaštite prava djece, ali i odraslih, kako bi bili informirani, shvatili ulogu medija u društvu te razvili kritičku svijest spram nekontroliranih utjecaja i konstruiranja zbilje od strane istih. Na tragu toga, pod medijskim obrazovanjem podrazumijeva se stjecanje sposobnosti za kritičko iščitavanje medija, neovisno o vrsti medija (UNICEF, 2007), prepoznavanje medijskih poruka te vrednovanje i selekcija medijskih sadržaja, čime se posljedično smanjuje ranjivost djece u ovom području (Flego, 2011). Nadalje, navodi se sedam razloga za medijsko obrazovanje (Masterman, prema UNICEF, 2007):

1. visoka potrošnja i prezasićenost medija
2. ideološki značaj medija
3. pojava informacijskog rukovođenja u poduzećima (vladini uredi, ministarstva i slično)
4. rastući prodor medija u demokratskim procesima
5. rastući značaj vizualne i informacijske komunikacije u svim područjima
6. očekivanja mladih da budu obrazovani
7. nacionalni i međunarodni porast privatizacije svih informacijskih tehnologija (kada informacija postane proizvod, dolazi do promjene njene uloga i njenih osobina).

U hrvatskim školama medijsko obrazovanje je uključeno u nastavu hrvatskog jezika u sklopu kojeg se provodi kroz medijsku kulturu, zatim u nastavu informatike putem koje se nastoji razviti digitalna kompetencija u djece, dok se kompetencije za kritičku analizu medijskih sadržaja razvijaju kroz građanski i zdravstveni odgoj kao međupredmetna područja (Pravobranitelj za djecu, 2017). Pritom je važno istaknuti prepreke koje onemogućavaju kvalitetno izvođenje medijske pismenosti u školama, poput nedovoljne satnice, slabe opremljenosti škola, nezadovoljstva školskog osoblja postojećim materijalima iz područja medijske kulture, nedostatne motivacija i entuzijazma nastavnika i nastavnica da u okviru projekata, izvannastavno ili međupredmetno razvijaju medijsku pismenost učenika i slično (Pravobranitelj za djecu, 2017).

Osim škola i lokalnih zajednica koje provode programe medijskog obrazovanja, od značajne je važnosti i angažman roditelja, kao i aktivnost drugih društvenih institucija, jer medijsko obrazovanje se ne odnosi samo na obrazovanje djece, nego uključuje i obrazovanje onih koji će njih obrazovati, a koji su i sami nedovoljno obrazovani u mnogim područjima medijske kulture i izvještavanja (Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, 2015), što uključuje i obrazovanje medijskih djelatnika. Naime, problematično je to što izvještavanje o

djeci nije dio obuke novinara budući da isti prvenstveno pišu o temama za odrasle čitatelje (ne vodeći pritom računa o različitim neprimjerenim i nasilnim sadržajima štetnima po djecu), a nerijetko se zapostavlja i ispitivanje mladih o aktualnim pitanjima koja se na njih odnose, što dovodi do zaključka da mediji ne doživljavaju djecu ozbiljno jer nisu dio njihove ciljane skupine (UNICEF, 2007).

U konačnici, medijsko obrazovanje u procesu svog razvoja i implementacije nailazi na mnoge prepreke i izazove budući da predstavlja proces koji se ne može ostvariti jednom aktivnošću, niti može regulirati jednim zakonom, već je potreban sustavni pristup kako bi postalo sastavni dio svakodnevnog obrazovnog, ali i radnog iskustva svakog pojedinca. Svaka je inicijativa na razini pojedinca korisna kako bi se isti razvili u medijski pismene osobe spremne promišljanjem kritički sagledavati poruke koje ih okružuju te svojim djelovanjem mijenjati ne samo sebe, već i druge. Medijsko obrazovanje omogućava mladima da se izbore za svoje pravo glasa u medijima i okončaju jednostranost novinskog izvještavanja koja je sveprisutna u današnjem novinarstvu.

5. Zaključak

Ovim istraživanjem željele smo utvrditi koliki je značaj medija u konstrukciji slike o djetetu i djetinjstvu te krše li mediji svojim načinom izvještavanja temeljna prava regulirana kako međunarodnim, tako i hrvatskim zakonima, propisima i smjernicama. Koristeći postupak analize sadržaja prilikom analiziranja dnevnih novina Večernjeg lista utvrdile smo da mediji svojim izvještavanjem narušavaju djetetovo pravo na privatnost, istovremeno formirajući negativnu i pasivnu sliku djeteta u javnosti primjenom jednostranosti u izvještavanju ne navodeći djetetovo mišljenje i komentare o događajima vezanima za njih. Dobiveni rezultati istraživanja u skladu su s istraživanjima prethodno navedenih autora i autorica, no potrebno je ukazati i na neka ograničenja ovog istraživanja. Naime, istraživanje je provedeno na malom uzorku od svega 28 dnevnih novina zbog tehničkih problema prilikom prikupljanja podataka, stoga smo svjesne potrebe za daljnjim istraživanjima koja bi se trebala usmjeriti na stavove djece o različitim temama koje se na njih odnose, njihovo mišljenje i komentare, njihova viđenja sebe u medijima, pridaje li im se dovoljno pažnje i osigurava li im se dovoljan medijski prostor te odgovaraju li im sadržaji koji se objavljuju. Nadalje, ukazujemo na sve veću potrebu za uvođenjem medijskog obrazovanja od najranije dobi, međutim, ono ne bi trebalo biti namijenjeno samo djeci, već i njihovim roditeljima, nastavnicima i nastavnicama, medijskim djelatnicima te društvu u cjelini. U medijskom obrazovanju vidimo mogućnost za većim uvažavanjem i promicanjem djetetovih prava, kao i osnaživanjem djeteta za punopravno i ravnopravno sudjelovanje u medijima koji ga okružuju. Usprkos postojećim zakonskim regulativama koje štite prava djece, potrebna je sustavna odgovornost društva za njihovo učinkovitije provođenje na svim razinama jer dnevne novine, kao i drugi mediji, snose društvenu odgovornost i trebaju služiti državi i čitateljima na način da strogo poštuju etička načela koje propisuje struka, što znači izvještavati o djeci na način koji osigurati zaštitu njihove dobrobiti, a ne samo dosljedno i beskompromisno izvještavati o ugrožavanju njihovih prava. U konačnici, postavlja se pitanje „kako osigurati pravo građana da šire i primaju različite ideje i informacije bitne za funkcioniranje i razvoj svakog demokratskog društva, a istodobno zaštititi njihovu privatnost od neopravdanog i neželjenog publiciteta. Kako, dakle, u otvorenom društvu, utemeljenome na slobodi izražavanja (i slobodi medija), očuvati i dragocjenu enklavu privatnosti pojedinca i zaštititi je od neopravdane (medijske) indiskrecije?“ (Alaburić, 2002, prema Ciboci, 2014, 93)

6. Zahvala

Ovim putem želimo se zahvaliti mentorici dr. sc. Ani Širanović, poslijedoktorandici na Odsjeku za pedagogiju, koja je pristala biti mentorica ovoga rada i uz čije je poticaje, motivaciju, konstruktivne savjete ovaj rad zaživio.

Također, željele bi se zahvaliti svojem prijatelju M.R., koji nam je pomogao u prikupljanju uzorka novina potrebnih za ovo istraživanje.

Najveću zahvalu upućujemo jedna drugoj, na međusobnoj potpori, nepresušnom strpljenju i ustrajnosti ka ostvarivanju zajedničke vizije.

8. Literatura

1. Babić, N. (2014). *Suvremeno djetinjstvo: teorijski pristupi, prakse i istraživanja*. Osijek: Filozofski fakultet Osijek.
2. Bašić, S. (2011). (Nova) slika djeteta u pedagogiji djetinjstva. U D. Maleš (ur.), *Nove paradigme ranoga odgoja*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
3. Bungić, M. (2013). *Djeca u medijima – u dnevnom i tjednom tisku: diplomski rad*. Osijek: Filozofski fakultet Osijek.
4. Ciboci, L. i sur. (2011). Djeca u dnevnim novinama: Analiza izvještavanja o djeci u 2010. U L. Ciboci, I. Kanižaj, D. Labaš (ur.), *Djeca medija: od marginalizacije do senzacije* (str. 103-167). Zagreb: Matica Hrvatska.
5. Ciboci, L. (2014). Zaštita privatnosti djece u Večernjem listu i Jutarnjem listu 2013. godini u odnosu na 2010. godinu. *Medijske studije*, 5(9), 92 – 107. Preuzeto 5. studenog 2017. s https://hrcak.srce.hr/search/?show=results&stype=1&c%5B0%5D=article_search&t%5B0%5D=Za%C5%A1tita+privatnosti+djece+u+Ve%C4%8Dernjem+listu+i+Jutarnjem+listu+u+2013.+godini+u+odnosu+na+2010.+godinu.
6. Dahlberg, G., Moss, P., Pence, A. (1999). *Beyond Quality in Early Childhood Education and Care: Postmodern Perspectives*. London: Falmer Press.
7. Flego, M. (2011). Zaštita prava djece u medijima: iz prakse Ureda pravobraniteljice za djecu. U L. Ciboci, I. Kanižaj, D. Labaš (ur.), *Djeca medija: od marginalizacije do senzacije* (str. 65-82). Zagreb: Matica Hrvatska.
8. Halmi, A. (2005). *Strategije Kvalitativnih istraživanja u primjenjenim društvenim znanostima*. Zagreb: Naklada Slap.
9. Hrvatsko novinarsko društvo (2009). *Kodeks časti hrvatskih novinara*. Preuzeto 5. listopada 2017. s <http://www.hnd.hr/dokumenti>
10. Jelavić, M. (2009). Djeca u medijima: Kako im osigurati zaštitu privatnosti?: Iskustva Ureda pravobraniteljice za djecu. U M. Flego (ur.), *Zaštita privatnosti djece u medijima: Zbornik priopćenja s tribine* (str. 7-19). Zagreb: Pravobraniteljica za djecu.
11. James, A. (2009). Agency. U J. Qvortrup, W.A., Corsaro, M.S., Honig (ur.), *The Palgrave Handbook of Childhood Studies: Vol. 14.* (str. 34-45). New York: Palgrave Macmillan.
12. Jelavić, M. (2011). Predgovor. U L. Ciboci, I. Kanižaj, D. Labaš (ur.), *Djeca medija: od marginalizacije do senzacije* (str. 7-10). Zagreb: Matica Hrvatska.

13. Korać, N., Vranješević, J. (2001). *Nevidljivo dete: slika deteta u medijima*. Beograd: Jugoslavenski centar za prava deteta.
14. Mills, R. (2000). Perspectives of childhood. U J.Mills, R. Mills (ur.), *Childhood Studies: A Reader in perspectives of childhood*: Vol. 13. (str.7-35). London: Routledge.
15. Narodne Novine (1993). *Konvencija o pravima djeteta*. Narodne Novine – Međunarodni ugovori, 12/1993. Preuzeto 5. studenog 2017. s http://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/radni_matgerijali/Konvencija_o_pravima_djeteta.pdf
16. Narodne Novine (2004). *Zakon o medijima* (NN 59/04). Preuzeto 5. listopada 2017. s: <https://www.zakon.hr/z/38/Zakon-o-medijima>
17. Pressler, S. (2010). Construction of childhood: the building blocks. U D. Kassem, L. Murphy, E. Taylor (ur.), *Key Issues in Childhood and Youth studies* (str. 14-26). London: Routledge.
18. Qvortrup, J. (2009). Childhood as a Structural Form. U J. Qvortrup, W.A., Corsaro, M.S., Honig (ur.), *The Palgrave Handbook of Childhood Studies*: Vol. 14. (str. 21-33). New York: Palgrave Macmillan.
19. Širanović, A. (2012). Nove paradigme ranoga odgoja [Recenzija knjige Nove paradigme ranoga odgoja, Maleš D.]. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, vol. 58 (27). Preuzeto 5. studenog 2017 s <https://hrcak.srce.hr/84313>
20. UNICEF (2007). *Prava djeteta i novinarska praksa – iz perspektive ljudskih prava - Priručnik napravljen za potrebe Regionalne kancelarije UNICEF-a za Centralnu i Istočnu Europu (CEE/CIS)*. Dublin Institute of Technology. Preuzeto 5. studenog 2017. s https://www.unicef.org/montenegro/Prava_djeteta_i_novinarska_praksa_-_vodici_za_studente.pdf
21. UNICEF (2012). *Etičke smjernice za medijsko izvještavanje o djeci*. Preuzeto 5. studenog 2017. s <http://www.djecamedija.org/?p=1308>
22. Vlainić, M. (2012). Kako hrvatske novine izvještavaju o djeci: analiza sadržaja Jutarnjeg i Večernjeg lista. *Medijska istraživanja*, 18(1), 33 - 59. Preuzeto 5. studenog 2017. s https://hrcak.srce.hr/search/?show=results&stype=1&c%5B0%5D=article_search&t%5B0%5D=Kako+hrvatske+dnevne+novine+izvje%C5%A1tavaju+o+djeci%3A+analiza+sadr%C5%BEaja+Jutarnjeg+i+Ve%C4%8Dernjeg+lista+Marta+Vlaini%C4%87

23. Woodhead, M. (2009). Childhood studies: Past, Present and Future. U M. J., Kehily (ur.), *An introduction to childhood studies*: Vol. 2. (str.17-31). Berkshire: Open University Press.
24. Zgrabljic Rotar, N. (2009). Pravo na privatnost: Standardi za zaštitu privatnosti djece u medijima. U: M. Flego (ur.), *Zaštita privatnosti djece u medijima: Zbornik priopćenja s tribine* (str. 33-45). Zagreb: Pravobraniteljica za djecu.
25. URL: <http://www.dijete.hr/www/kako-unaprijediti-medijsko-obrazovanje-u-hrvatskoj/>
26. URL:<http://www.prs.hr/index.php/podrucja-aktivnosti/mediji/1605-medijsko-obrazovanje-i-zastita-djece-u-medijima>

9. Sažetak

Autorice: Marcela Križanić, Vlatka Mihalić

Naslov rada: Konstrukcija slike djeteta i djetinjstva u sivoj zoni medija – što je s pravima djeteta?

Tematika ovog rada pripada području pedagogije djetinjstva. Način na koji mediji konstruiraju društvenu zbilju i pridonose izgradnji slike o djetetu i djetinjstvu vodeća su polazišta rada. U uvodnom dijelu ukazat će se na teorijska razmatranja djeteta i djetinjstva te djelovanja medija općenito na konstruiranje suvremene reprezentacije istih. Navedene spoznaje potkrijepljene su zakonskom regulativnom i smjernicama, te relevantnim znanstvenim istraživanjima istoimene tematike. Središnji dio rada odnosi se na kvalitativno istraživanje dnevnog tiska kojim se nastoji pronaći odgovor na pitanja vezana za zastupljenost kojih oblika reprezentacija djeteta, (ne) privatnost djeteta te način izvještavanja o djeci od strane medija. Dobiveni rezultati ukazuju na nedovoljno poštivanje i zaštitu dječjih prava, jednostranost u izvještavanju o djeci, te dominantnu negativnu sliku o djetetu kao pasivnom biću. U konačnici navode se implikacije djelovanja medija u sivoj zoni na pedagogiju te sve veća potreba za uvođenjem medijskog obrazovanja u odgojno-obrazovne ustanove.

Ključne riječi: slika djeteta i djetinjstva, mediji, prava djeteta

10. Summary

Authors: Marcela Križanić, Vlatka Mihalić

Title: Construction of child and childhood in the grey areas of media effect– what about children's rights?

The theme of this work is from the field of children's rights of education pedagogy. The main idea behind this work is in what way do media contribute to creating the image of a child and childhood. The introductory part of this paper talks about various theoretical analyses of child and childhood and shows the general effect the media have in their development. These theses are corroborated through numerous legal regulations and relevant scientific research and findings pertaining to this topic. Second part of this paper shows a qualitative experiment of the daily press. The goal of the experiment was to provide answers to the main questions of this paper: 1. What is the level and form in which the presence of children in the press is represented? 2. Is children's privacy protected in following media? and 3. In which way do media talk and report about children? Results show that children's rights are not protected and cared for enough, the reports on children are one sided only and the negative image of children, where they are seen as passive beings, is domineering in the chosen sample. In conclusion, we display some of the implications of media on pedagogy and we emphasise the need of implementing media education in our schooling system.

Key words: representation of child and childhood, media, children's rights